

Normy prawne. Wykładnia prawa – oprac. Tomasz A. Winiarczyk

Norma prawna to norma postępowania obowiązująca ze względu na należycie wydane przepisy prawne.

Przepis prawny to jednostka redakcyjna tekstu aktu normatywnego.

Zależności między przepisami a normami prawnymi są rozliczne:

- 1) $P=N$ – czyli jeden przepis zawiera jedną normę,
np. art. 415 kodeksu cywilnego: „Kto ze swej winy wyrządza drugiemu szkodę, obowiązany jest do jej naprawienia”
- 2) $P_1+P_2+\dots+P_x=N$ – czyli kilka przepisów daje jedną normę,
np. ogół przepisów regulujących problem zabijania: np. 148 i inne
- 3) $P=N_1+N_2+\dots+N_x$ – czyli kilka norm daje się wyinterpretować z jednego przepisu
np. art. 2 Konstytucji RP mówiący o zasadzie demokratycznego państwa prawnego
- 4) $P=\emptyset$ – czyli w przepisie brak normy,
np. przepis z Konstytucji kwietniowej „Prezydent odpowiada przed Bogiem i historią”

W nauce polskiej tradycyjnie wyróżnia się:

- **hipotezę** — określa ona warunki, w jakich ma być realizowana dyspozycja normy; dotyczy zatem okoliczności stosowania normy i adresata, do którego jest skierowana;
- **dyspozycję** — jest to rdzeń normy, określający uprawnienia i obowiązki podmiotów prawa, do których kieruje się normę (z reguły używa się tu słów *może, jest uprawiony, powinien, musi, należy, winien, jest obowiązany, podlega, wolno*);
- **sankcję** — element normy zawierający zagrożenie ujemnymi następstwami w postaci zastosowania przymusu państwowego w razie zachowania się podmiotu niezgodnie z dyspozycją.

Nie każda norma zawiera wszystkie elementy, np. istnieje wiele norm pozbawionych sankcji.

Czasami sam przepis jest opisem sankcji, a dopiero z tego opisu możemy wywnioskować, jak brzmi cała norma, np. *Kto ze swej winy wyrządza drugiemu szkodę, obowiązany jest do jej naprawienia* wskazuje przede wszystkim dolegliwości, jakie powinien ponieść sprawca szkody. Jednocześnie łatwo wywnioskować, że norma stąd wynikająca adresowana jest właściwie do wszystkich podmiotów prawa i zakazuje wyrządzania szkody komukolwiek.

Charakter norm prawnych:

- 1) normy mają charakter generalny — skierowane są do adresatów określonych pewnymi ogólnymi cechami,
- 2) normy mają charakter abstrakcyjny — opisują pewien model postępowania w danej sytuacji.

Rodzaje norm ze względu na treść dyspozycji:

- zakazujące,
- nakazujące,
- upoważniające.

Normy prawne mogą dyktować zachowania ludziom w sposób bezwzględny, ale czasami stanowią tylko pewien wzorzec, który może być przez ludzi w ich wzajemnych stosunkach. Oznacza to różny sposób obowiązywania norm.

Rodzaje norm ze względu na sposób obowiązywania to:

- normy bezwzględnie obowiązujące (nie mogą w żadnym razie zostać zmienione wolą stron, np. normy prawa karnego czy podatkowego);
- normy jednostronnie bezwzględnie obowiązujące (przewidują możliwość korzystniejszej regulacji tylko dla jednej ze stron – tej słabszej – poprzez wolę obu stron, np. normy indywidualnego prawa pracy);
- normy względnie obowiązujące (mogą zostać dość dowolnie zmienione mocą woli stron, np. normy prawa cywilnego).

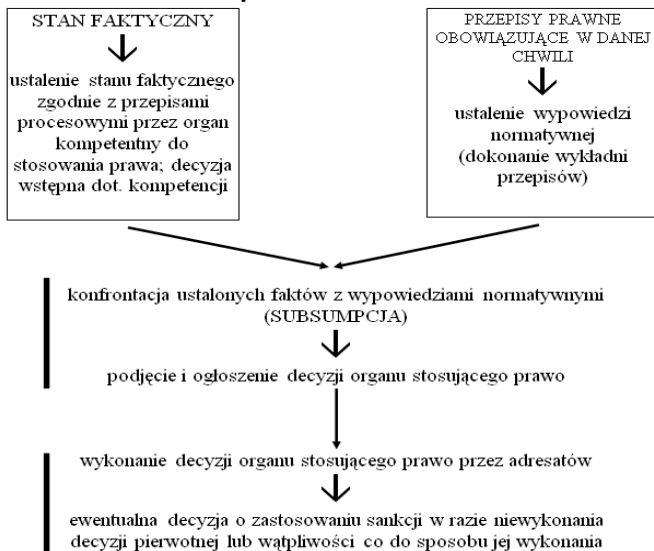
Wyróżnia się trzy rodzaje sankcji:

- sankcja represyjna, np. wszelkie sankcje prawa karnego jak:
  - ☞ pozbawienie wolności,
  - ☞ ograniczenie wolności,
  - ☞ grzywna,
  - ☞ przepadek rzeczy pochodzącej z przestępstwa,
  - ☞ nagana;
- sankcja restytucyjno-egzekucyjna, czyli *odszkodowawczo-wymuszeniowa*, która dotyczy obowiązku naprawienia szkody czy przynajmniej uniemożliwieniu dalszego jej wyrządzania; polega np. na:
  - ☞ obowiązku wydania rzeczy właścicielowi,
  - ☞ obowiązku naprawienia zniszczonej rzeczy,
  - ☞ opuszczeniu lokalu, za który od dłuższego czasu nie opłaca się czynszu,
  - ☞ przeproszeniu,
  - ☞ konieczności pieniężnego zadośćuczynienia,
  - ☞ konieczności zapłaty wartości kosztów leczenia w razie uszkodzenia ciała;
- sankcja nieważności aktu prawnego, która polega na uczynieniu czynności prawnej czy aktu organu władzy lub administracji, np.:
  - ☞ unieważnienie małżeństwa,
  - ☞ unieważnienie czynności prawnej dokonanej pod wpływem błędu czy groźby bezprawnej,
  - ☞ unieważnienie orzeczenia sądowego wydanego na skutek przestępnego wymuszenia czy błędu formalnego (jak niewłaściwa obsada składu sędziowskiego).

STOSOWANIE PRAWA. WYKŁADNIA PRAWA.

Realizowanie prawa – postępowanie adresata normy zgodnie ze wzorem oraz w okolicznościach wskazanych w tejże normie		
PRZESTRZEGANIE PRAWA	WYKONYWANIE PRAWA	
świadoma realizacja obowiązku określonego w normie prawnej	świadoma realizacja uprawnień określonych w normie prawnych	
dotyczy nakazu albo zakazu	świadoma realizacja uprawnień przez adresatów nie będących organami władzy publicznej	STOSOWANIE PRAWA
ma charakter całkowicie niewładczy		świadoma realizacja kompetencji , jeżeli adresatem normy jest organ władzy publicznej

Proces stosowania prawa

WYKŁADNIA PRAWA

wykładnia prawa to interpretacja (wyjaśnienie, wytłumaczenie, ustalenie) znaczenia zawartej w przepisie normy

Wykładnia prawa jest to operacja myślowa odpowiadająca na pytania:

- jakie normy zawarte są w interpretowanym tekście?
- co one znaczą?

Interpretacja prawa to nie tylko ustalanie sensu przepisów prawa, lecz ustalenie konsekwencji norm zakodowanych w tekście prawnym. Nie wszystkie normy ujawniają się od razu po lekturze przepisów prawnych. Często należy przemyśleć sens tekstu prawnego, porównać go z innymi tekstami.

Rodzaje wykładni ze względu na podmiot

- ☞ **AUTENTYCZNA** — może wiązać wszystkie podmioty w państwie; dokonuje jej organ, który ustanowił przepis; przykładem wiążącej wykładni autentycznej są definicje legalne, kiedy to ustala się specyficzne znaczenia pojęć w akcie prawnym;
- ☞ **LEGALNA** – wykładnia powszechnie obowiązująca dokonywana przez podmiot wskazany przez prawo (np. Trybunał Konstytucyjny do 1997 r.); obecnie w prawie polskim nie ma takiego organu
- ☞ **PRAKTYCZNA (OPERATYWNA)** — dokonywana przez podmioty stosujące prawo, w szczególności sądy; wiąże tylko w konkretnej sprawie
- ☞ **DOKTRYNALNA** — nie ma charakteru władczego, jej istota polega na tym, że dokonują jej podmioty nie mające kompetencji wiązania swymi ustaleniami innych podmiotów (naukowcy specjaliści); ma charakter opiniotwórczy;
- ☞ **„POTOCZNA”** — dokonywana przez każdego zastanawiającego się nad przestrzeganiem prawa.

METODY DOKONYWANIA WYKŁADNI

1) metoda językowa

przepisy redagowane są w języku „potocznym”
należy wybrać najbardziej oczywiste znaczenie danego słowa

2) metoda systemowa

interpretacja w oparciu o kontekst interpretowanych przepisów
normy powinny być wykładane zgodnie z zasadami prawa, zwłaszcza z tymi wyrażonymi w Konstytucji
zgodność z wiążącymi normami prawa międzynarodowego, zwłaszcza prawa UE
spójność i zupełność systemu prawa – nie wolno prowadzić do sprzeczności w prawie i dopuszczać do luki w prawie
przepisy trzeba interpretować z punktu widzenia ich usytuowania w systematyce aktu normatywnego

3) wykładnia funkcjonalna (celowościowa)

interpretacja w oparciu o cel regulacji (tzw. *ratio legis*)
należy brać pod uwagę powszechnie obowiązujące normy moralne, zasady sprawiedliwości i słuszności
trzeba brać pod uwagę konsekwencje społeczne i ekonomiczne interpretacji
niedopuszczalna w prawie karnym i podatkowym